

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

İxtisas: 050321– DİZAYN

Qrup: 774

B U R A X I L I Ş İ Ş İ

Mövzu: Qədim Hind geyimlərinin bədii xüsusiyyətlərinin analizi

Tələbə: Cəfərova Könül Mübariz qızı

Rəhbər: müə.Ağayeva Aytən Əliağa qızı

Kafedra müdiri: s.ü.f.d.Məmmədova Lalə Hamlet qızı

BAKİ – 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Fakültə “Texnologiya və dizayn” Kafedra “Dizayn”.

İxtisas: 050321– DİZAYN.

Təsdiq edirəm:
Kafedra müdiri

“ 04 “ yanvar 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ
TAPŞIRIQ

Qr.№ 774 Cəfərova Könül Mübariz qızı
(soyadı, adı, atasının adı)

1.Mövzunun adı: Qədim Hind geyimlərinin bədii xüsusiyyətlərinin analizi

Universitetin « 04 » yanvar 2018-ci il № 2/4/2018
əmrinə təsdiq edilmişdir.

2.Mövzu üzrə tapşırıq: Qədim Hind geyimlərinin bədii xüsusiyyətlərinin analizi

3.Hesabat – izahat yazısının məzmunu / işlənəcək sualların siyahısı /

1.Giriş 2.Qədim Hindistanın ümumi xarakteristikası. Xronoloji baxış 3.Tarixi mənbələrdə qədim hind geyimləri 4. Qədim hind parçalarının tarixi 5.Ənənəvi qədim hind qadın geyimlərinin təsnifatı 6.Sari və onun bədii - etnik xüsusiyyətləri 7.Qədim hind kişi geyim növləri 8.Qədim Hind kostyumlarının bəzədilməsində rast gəlinən tikmə üsulları 9.Qədim hind geyimlərinin bədii elementləri. Bəzək və aksesuarlar 10. Hind kişi və qadın baş geyimləri

4.Qrafiki materiallar_____

5.Tapşırığın verilmə tarixi 04 yanvar 2018-ci il

6.İşin təhvil verilmə müddəti 05 iyun 2018-ci il

TƏLƏBƏ _____ K.M.Cəfərova
/imza/

RƏHBƏR _____ müəl.A.Ə.Ağayeva
/imza/

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti “Texnologiya və Dizayn”
fakültəsinin 774 qrup tələbəsi Cəfərova Könül Mübariz qızı tərəfindən
“Qədim Hind geyimlərinin bədii xüsusiyyətlərinin analizi”
mövzusunda yerinə yetirilmiş buraxılış işinə dair

REFERAT

Buraxılış işi “Qədim hind geyimlərinin bədii xüsusiyyətlərinin analizinin aparılması” mövzusunda tərtib olunub. Mövzuda etnoqrafik geyim elementləri və onların bədii xüsusiyyətləri öyrənilib, yeni geyimlərdə istifadə olunması nöqteyi-nəzərdən aktual hesab oluna bilər.

Buraxılış işi 3 əsas bölmədən ibarətdir. Hər bölmə 3 yarım bölmədən, 44 səhifədən və 7 şəkildən ibarətdir.

“Qədim Hindistanda cəmiyyətin geyim xüsusiyyətləri və bədii cəhətlər” adlı I Bölmədə qədim Hindistanın ümumi xarakteristikasına xronoloji baxılmış, tarixi mənbələrdə qədim hind geyimləri və qədim hind parçalarının tarixi təhlil olunmuşdur.

“Qədim ənənəvi Hind geyimləri” adlı II Bölmədə ənənəvi qədim hind qadın geyimlərinin təsnifatı, sari və onun bədii və etnik xüsusiyyətləri araşdırılıb və qədim hind kişi geyim növlərinə baxılıb.

“Qədim Hind kostyumlarının bəzədilmə üsulları” adlı III Bölmədə qədim hind kostyumlarının bəzədilməsində rast gəlinən tikmə üsulları, qədim Hind geyimlərinin bədii elementləri - bəzək və aksesuarlar, hind kişi və qadın baş geyimləri işlənib.

Mövzu nəticə və təkliflər, istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı və əlavələrlə tamamlanıb.

MÜNDƏRİCAT

səh.

GİRİŞ.....	5
------------	---

I BÖLMƏ. QƏDİM HİNDİSTANDA CƏMİYYƏTİN GEYİM XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ BƏDİİ CƏHƏTLƏR

1.1. Qədim Hindistanın ümumi xarakteristikası. Xronoloji baxış.....	9
1.2. Tarixi mənbələrdə qədim hind geyimləri.....	11
1.3. Qədim hind parçalarının tarixi.....	14

II BÖLMƏ. QƏDİM ƏNƏNƏVİ HİND GEYİMLƏRİ

2.1. Ənənəvi qədim hind qadın geyimlərinin təsnifatı.....	16
2.2. Sari və onun bədii - etnik xüsusiyyətləri.....	21
2.3. Qədim hind kişi geyim növləri.....	24

III BÖLMƏ. QƏDİM HİND KOSTYUMLARININ BƏZƏDİLMƏ ÜSULLARI

3.1. Qədim Hind kostyumlarının bəzədilməsində rast gəlinən tikmə üsulları.....	27
3.2. Qədim hind geyimlərinin bədii elementləri. Bəzək və aksesuarlar.....	29
3.3. Hind kişi və qadın baş geyimləri.....	32

NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR.....	35
--------------------------	----

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI.....	36
--	----

ƏLAVƏLƏR.....	37
---------------	----

GİRİŞ

Şərqi ən böyük və qüdrətli dövləti olan Hindistan qədim tarixə malikdir. Bəşəriyyətin qədim sivilizasiyasının beşiyi sayılan Hindistanın özünəməxsus geyimləri var. Böyük tarixi mərhələləri keçərək bu günümüzdə gəlib çatan geyimlər əhali tərəfindən gündəlik geyim kimi istifadə edilir. Hind geymləri rəngarəngliyi və zəngin bəzəkləri, aksesuarları ilə insanı valeh edir. Müasir zamanımızda çoxluq arasında ənənəvi hind geyimində olan insanın milliyətini, onun etnik üslubda olan kostyumu vasitəsilə ayırd etmək olur.

Qədimdə müxtəlif hind kişi, qadın geyim növləri mövcud olmuşdu. Ümumiyyətlə, qədim dövrdə Hindistanın bütün əhalisi varnalara bölünürdü. Ali varnalara braxmanlar - kahinlər və kşatriilər - döyüşçülər məxsus idi, onlardan sonra vaysiyilər - sənətkarlar, əkinçilər, tacirlər gəlirdi. Ən aşağı varnaya isə şudralar - xidmətçilər daxil idi. Hər bir varna üçün qanun tərəfindən xüsusi geyim müəyyən edilmişdir.

Qədim Hindistanda pambıq parçaları daha geniş yayılmışdır. Onlar həm boyanmamış, həm də rəngbərəng, yaxud bur rəngli hazırlanırdı. Son dərəcə nazik qırmızı naxışlı hind kiseyi-nazik şəffaf parça bütün dünyada şöhrət qazanmışdır.

Kətan parçalarına yalnız ali varnanın nümayəndələrinə istifadə etməyə icazə verilirdi. Hindlilərə ipək parçalar daha yaxşı tanış idi, bu materialdan tikilmiş paltar isə adlı-sanlı insanlar geyinə bilərdi.

Ən ali varnalara aid olan qadınlar müxtəlif rəngli ipək geyimlərindən istifadə edirdi. Adlı-sanlı varlı hindlilər həmçinin bahalı xəzlərlə öz geyimlərini bəzəyirdi - şimal ölkələrindən Hindistana samur, qunduz, sincab və digər xəzlər gətirilirdi.

Kişilər “dxoti” geyinirdi, bu, ombaüstü sarğı idi, onu ayaqların arasında qatlayırdılar. Bundan əlavə kişilərin geyiminə köynəklər, bürüncək və pləşlər də daxil idi.

Bürüncək hər iki çiyin, yaxud ancaq sol üzərinə atılır, qabaqdan bağlanırdı. Ali varnalar üç sapdan düzəldilmiş, sol çiyini, döş nahiyyəsini və kürəyi əhatə etməklə müqəddəs qaytanlar taxırdı.

Braxmanın geyimi nazik köynəkdən və ceyran dərisindən, eləcə də şəkər qamışından hazırlanmış toqqadan ibarət idi; kostyuma həmçinin bambukdan düzəldilmiş əl ağacı da daxil idi.

Kşatriyalar öz geyimində kətan köynəyi, maral dərisindən bürüncəyi, banyan ağacından düzəldilmiş əl ağacından istifadə etməli və gərilmiş iplə qurşaqalanmalı idi. Vayşyamlara yalnız yun köynəyi, onun üstündən isə keçi dərisini geyinməyə və kəndir lifdən düzəldilmiş toqqa ilə qurşalaqlanmağa icazə verilirdi. Onların istifadə etdikləri əl ağacı əncir ağacından hazırlanırdı.

Hindistanda qadın geyiminin əsas növü – “sari”dir. Bu, bütün bədəni bürüyən parçadan ibarət geyimdir. Sarinin hazırlanması üçün səkkiz uzunluğu metrədən çox olan parça lazımdır. Bu geyim növü indiki zamanlara qədər istifadə olunur. Doğrudur, bir neçə yüz əsr ərzində sarı müxtəlif təsirlərə məruz qalmışdır – ilk əvvəl yunan, daha sonra isə monqol və fars təsirləri onun formasının dəyişməsinə səbəb olmuşdur.

Hindli qadının istifadə etdiyi geyimin daha bir elementi “çoli”dir.

Hindistan çarları kşatriyalar kastasına aid idi, onlara inanılmaz dərəcədə sitayiş edir və ilahiləşdirirdilər. İstifadə etdikləri kostyum qızıl ipək paltarından, qiymətli daşlarla bəzədilmiş diademalı sarıqdan, rəngli başmaqlardan, qızıl hökmdar əsasından ibarət idi.

Xüsusi saray adamları çarın arxasınca kələ quyuqlarından düzəldilmiş yelpik, sarı zont, kaman və qılınc daşıyırdı. Bütün bu əşyalar çar ləyaqətinin nişanları idi.

Çara xidmət etmiş kşatriyalar ondan məvacib alır və onlara qızıl və gümüşdən başqa bütün hərbi qənimət məxsus idi. Qızıl və gümüş isə qanunla çarların payına düşürdü. Qədim hind döyüşçüləri qırmızı haşiyəli uzun köynəklər, onların üstünə isə qoyun dərisini geyinirdi. Onların başında çalma şəklində sarıqlar var idi. Onlar dəmir geyimsiz döyüşürdülər.

Qalxanları taxtadan yaxud dəmirlə örtülü dəridən hazırlanırdı. Atlı döyüşçülərin qalxanları girdə, piyada döyüşçülərin isə dar və insan boyu uzunluğunda idi.

Qoşun başçılarının köynəkləri tünd rəngdə, gümüşü bəzəklərlə idi. Onların kostyumu sadə döyüşçülərin geyimi ilə müqayisədə daha zəngin idi. Qədim Hindistanda silah dəmirdən və misdən düzəldilirdi. Hindlilər poladın əridilməsi sənətinə erkən yiyələnmişlər və hindli ustaların hazırladığı polad qılınclar qərb ölkələrində yüksək qiymətləndirilirdi. Hindistan silahı qızılla, gümüşlə və qiymətli daşlarla dəbdəbəli formada bəzədilirdi.

Qədim hindlilərin başlıca silahı kaman idi, və onlar silahdan məharətlə istifadə edə bilirdilər. Kamandan başqa, onların silah arsenalına nizələr, qılınclar və xəncərlər, döyüş baltaları, ağır toppuzlar və əmudlar daxil idi. Hindistanlı döyüşçülərdə atıcı mərmilər var idi, onlardan qaçan düşmənləri isə hind döyüşçüləri kəməndlərlə tuturdular. Atlı qoşun və piyadalarla yanaşı hind qoşunlarında cəng arabaları və döyüş filləri də olmuşdur. Məhz möhtəşəm cəng arabası yaxud bahalı bəzəklərlə bəzədilmiş fil üzərində hind çarı döyüş meydanına gəlirdi.

Qoşunu musiqiçilər müşayət edirdi: truba çalanlar, fleyta çalanlar, təbilçilər. Qoşunun qarşısında bayraq aparılırdı.

Hindlilər ayaqqabı qismində sandallardan və dəri başmaqlardan istifadə edirdi. Varlı insanlar rəngli dabanlı ağ dəridən hazırlanmış başmaqlar geyirdi. Kasıblar isə ağac qabığından yaxud qamışdan düzəldilmiş ayaqqabıdan istifadə edirdi. Kişilər uzun saç və saqqal saxlayırdı, onları ağ, göy, yaşıl və tünd qırmızı rənglərə boyayırdı. Baş örtüyü qədim fars mitranı xatırladırdı, sarıqlar isə əmmamə formasında idi. Ərdə olan qadınlar kürək boyunca uzanan hörük hörürdü. Hörüklərə çiçəklər, mirvari sapları, lentlər bərkidilirdi.

Gənc qızlar başlarına zıncırovlarla bəzədilmiş halqalar taxırdı. Onlar saçlarını qabağa darayıb və alında düyünlə bağlayırdılar.

Hindlilər öz bədənlərinin bəzədilməsinə həmişə fikir verirdilər. Onlar tez-tez yuyunur, bədənlərini ətirli maddələrlə sürtürdülər, müxtəlif kosmetik vasitələrdən istifadə edirdilər: dırnaqlarını, ovucun içini, ayaqlardakı barmaqları parlaq-qırmızı boya ilə rəngləyir, qaşlarına sürmə çəkirdilər.

Hindistanlı qadınlar üz və boyunlarını ağardır, yanaqlarını boyayır, dodaqlarını zərləyir, dişlərini isə qəhvəyi boyaq maddəsi ilə örtürdülər. Qədim zamanlarda olduğu kimi, daha sonrakı dövrlərdə də hindlilər özlərini çoxlu sayda bəzək və zinyət əşyaları ilə - boyunbağlar, əl və ayaq üçün qolbaqlarla, sırğalarla, üzüklərlə bəzədirdilər. Səyyah Afanasi Nikitinin yazdığı kimi, hindli qadınların “boynunda mirvari, çoxlu sayda yaqutlar, əllərində isə qızıl çənbərlər və qaşlı üzüklər” var idi. Bəzək əşyaları əsasən fil sümüyündən, muncuqlardan, mərcanlardan, eləcə də berill, zümrüd, yaqut kimi qiymətli daşlardan hazırlanırdı. Ali zümrələrə aid olan insanlar bahalı və gəşəng boyunbağı, qiymətli daşlardan olan sırğalar, qolları əldən dirsəyə qədər çoxlu sayda qolbaqlar taxırdılar. Kəsib insanların bəzək əşyaları taxtadan, rəngli kiçik daşlardan düzəldilirdi.

BÖLMƏ I. QƏDİM HİNDİSTANDA CƏMİYYƏTİN GEYİM XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ BƏDİİ CƏHƏTLƏR

1.1. QƏDİM HİNDİSTANIN ÜMUMİ XARAKTERİSTİKASI.

XRONOLOJİ BAXIŞ

Dünyanın ən qədim ölkələrdən biri sayılan Hindistan, Hindistan yarımadasında yerləşir, şimaldan Himalay dağları ilə əhatələnir. Hindistanın təbiəti – tropik, günəşin, səmanın, dənizin parlaq rənglərinə, sıx bitən yaşıllıqlara malikdir. Hindistanın ictimai quruluşunun əsasını qədim zamanlardan quldarlıq, daha sonra isə feodal quruluşu zamanı əmək bölgüsü ilə icma təşkil edirdi. İcmaya sənətkarlar da daxil idi: dulusçular, toxucular, dərzilər. Sənətkarlıq nəsildən-nəsilə vərəsəlik yolu ilə ötürülürdü və bu hindistan bədii sənətlərin, o cümlədən də parçaların, zərgərlik məmulatların, keramikanın istehsalının yüksək səviyyədə tərəqqi etməsinin səbəblərindən biri idi.

Hindistanın əfsanəvi zənginliyi haqqında hələ eramızdan yüz illər əvvəl məlumatlar yayılmışdır. Bu ölkənin əlverişli iqlimi, münbit torpaqları, çayların və faydalı qazıntıların, xüsusən də qiymətli daşların bolluğu, flora və faunanın dəbdəbəsi xüsusilə məşhur idi.

Tropik təbiət, bitkilərin parlaq boyaları, son dərəcə zəngin heyvanlar aləmi Qədim Hindistanı, səyyahların sözlərinə görə, möcüzələr ölkəsinə çevirirdi.

Həyata keçirilmiş arxeoloji qazıntılar sayəsində məlum olmuşdur ki, artıq eramızdan əvvəl ikinci minilliyində Qanqa və Hinda kimi bol su ehtiyatlarına malik çayların məhsuldar və bərəkətli vadilərində qəfildən hücum etmiş istilaçıların zərbələri altında tez bir surətdə təslimçiliyə məruz qalmış şəhərlər, kəndlər mövcud olmuşdur. Qitənin şimalından gəlmiş və Hindistanın yerli əhalisi ilə müqayisədə inkişafın daha aşağı pilləsində qərarlaşan köçəri-maldarlar həmin yerli əhali ilə kifayət qədər tez bir zamanda qarışmış və bütün yarımada ərazisində yerləşmişdir.

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, Qədim Hindistanın ictimai quruluşu – icmadır. İcmanın başında racilər – seçkili rəhbərlər dayanırdı. Onlar yürüşləri həyata

keçirən və xərac yığan döyüş dəstələri toplayırdılar. Racilər tədricən hakimiyyətin irsiyyət vərəsələrinə, vergiləri toplayanlar isə - məmurlara, dövlət qulluqçularına çevrilirdi. Beləliklə də sinfi dövlət yaranırdı.

Eramızın birinci minilliyində daha iri quldarlıq dövlətləri yaranmağa başlayır. Qanqa vadisində geniş torpaqlar zəbt etmiş Maqadxa quldarlıq dövləti xüsusilə seçilirdi. Hindistan üçün cəmiyyətin kasta quruluşu səciyəvi xarakter daşıyır.

Birinci kastaya braxmanlar - kahinlər daxil idi, ikinci kastanı kşatriylər - döyüşçülər təşkil edirdi, üçüncü kastanın üzvləri kəndlilər və ticarətçilər idi, dördüncü kasta isə şudrılardan - xidmətçilərdən ibarət idi. Ümumiyyətlə, hər hansı hüquqlardan məhrum olan, heç bir kastaya daxil edilməyən insanlar da var idi – toxunulmazlar.

Hindistanı bizə daha çox ərəb kimi tanınan rəqəmlər vətəni hesab edirlər; musiqi mədəniyyəti yüksək idi; “Mahabharata” və “Ramayana” epik əsərlər öz yüksək bədii məziyyəti ilə bu gün də insanları heyratə gətirir. Hindistan xalqı memarlıqda, tətbiqi incəsənətdə, zərgərlik işində və o dövrdə xüsusilə hörmətlə yanaşılan toxuculuqda çox gözəl və təkrarolunmaz nümunələr yaratmışdır.

Toxucu - ustalar öz peşələrini ailədən ailəyə, nəsildən-nəsilə ötürürdü. Hindistanda pambıqan möcüzəli parçalar yaradılırdı, onlar bütün dünyaya tez bir surətdə yayılmış, daha populyar və bahalı olmuşdur. Parçaların emal edilməsi, boyanması üsulları əsaslı surətdə gizlədilirdi.

Heykəllər, divar naxışları ideal gözəllik haqqında Hindistan xalqının təsəvvürlərini qoruyub saxlayaraq günümüzdə qədər çatdırmışlar: kişilər – incə belli, boylu-buxunlu, qadınlar da qədd-qamətli, lakin geniş ombalı, inkişaf etmiş formalara malikdir. Həm kişilərin, həm də qadınların simaları uzadılmış, düzgün cizgilərə malikdir, badamşəkilli gözlər, qövşşəkilli qaşlar. Kişilər mübariz və döyüşkən, qadınlar isə - incə və çox gözəl təsvir olunurdu.

1.2. TARİXİ MƏNBƏLƏRDƏ QƏDİM HİND GEYİMLƏRİ

Geyim haqqında hind tarixi yazıların kökləri eramızdan əvvəl beşinci minilliyə qədim Hind sivilizasiyasına qədər uzanır. Qədim Hind sivilizasiyası pambıq parçasının istehsalının texnologiyasına malik idi. Aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı sümük iynələri və taxta iylər aşkar edilmişdir. Qədim Hindistanda pambıq parçaların istehsalı çox inkişaf etmişdir və bu texnologiyaların bir neçəsi günümüzdə qədər gəlib çıxmışdır.

Herodot – qədim yunan tarixçisi, hindistan pambığı “qoyunun özü ilə müqayisədə daha yaraşqlı və keyfiyyətli yun” kimi təsvir etmişdir. Pambıqdan hazırlanmış hindistan geyimi qitənin quru və isti yayı üçün olduqca münasib və rahat paltardır. Qədim hind geyimi haqqında bilgilərin böyük əksəriyyəti qayaüstü rəsmlərdən və Ellorədə olduğu kimi dağ mağaraların heykəllərindən gəlir. Həmin rəsmlər üzərində müasir sarinin sələfi hesab edilən dhoti geymiş rəqqaslar və ilahələr təsvir olunub.

Ali zümrələr muslindən hazırlanmış və qızılı ornamentlərlə bəzədilmiş geyimlərdən istifadə edirdilər. Hind sivilizasiyasına ipəyin istehsalı prosesi də məlum idi. Muncuqlu harapp ipək sapların bu yaxınlarda aparılmış tədqiqatın nəticələri göstərmişdir ki, ipək yuyulma prosesi sayəsində hazırlanırdı ki, həmin üsul yalnız Çində bizim eramızın erkən əsrlərinə qədər məlum olmuşdur.

Qədim yunan tarixçisi Arrianın sözlərinə görə: hindlilər Nearh dediyi kimi kətan paltar geyirdi, həmin kətan isə ağacdan götürülürdü. Və bu material ya digər kətan növlərindən daha ağıdır, yaxud da dərisi nisbətən qara olan insanlar onu ağ edirdilər. Onların paltarı müxtəlif uzunluqda idi: dizdən topuğa qədər və bir hissəsi çiyin üzərindən atılan və baş nahiyyəsini örtən geyim. Daha varlı və imkanlı hindlilər isə fil sümüyündən düzəldilmiş sırğalar taxırdı.

Nearh deyirdi ki, hindlilər öz saqqallarını müxtəlif rənglərə boyayır: bəziləri daha ağ, digərləri tünd-göy, qırmızı, bənövşəyi, yaşıl və s. rənglərdə ola bilirdi.

İstənilən sinfə aid olan insanların çətiləri olurdu ki, onlardan əsasən yayda istifadə edilirdi. Onlar ağ dəridən məharətlə hazırlanmış ayaqqabı geyinirdi. Bu

ayaqqabıların altı müxtəlif rəngli və hündür idi ki, insanlar boyca daha uca görünsün.

Bizim eranın birinci yüzilliyə yaxın Hindistana həm Mərkəzi Asiyada olan tayfalar, həm də farslar və yunanlar soxulmuşlar. Onlar bu ölkənin mədəniyyətinə olduqca əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərmişlər. Yunan-buddizm incəsənətində o vaxtların hindo-yunan təsiri xüsusilə nəzərə çarpır.

Budda müasir samqhatinin sələfi olmuş yunan himati adlanan paltara geyinmiş təsvir olunurdu ki, bu da buddist rahiblərin kasaya hissəsidir.

Mauryevlər imperiyası və Qupt dövləti zamanında insanlar hindlilərin qədim müqəddəs kitabı veda dövründə olduğu kimi tikilməmiş paltar geyinməyi davam edirdi. Həmin paltarın başlıca atributları ağ pambıq parçadan yaxud muslindən hazırlanmış, bel xətti sahəsində kayabandh adlanan asqı qayışı ilə və uttariya kimi tanınan şərflə bağlanan antariya olmuşdur.

Həm dənizdə, həm quruda mövcud olan yeni ticarət marşrutları Mərkəzi Asiya və Avropa ölkələri ilə Hindistanın mədəni mübadiləsinin baş tutmasının əsas səbəbi olmuşdur.

Romalılar hindistana indi qo rəngini gətirmiş və həmin boya ilə geyim əşyası kimi parçalar və xüsusilə də pambıq parçaları rəngləndirdi. Böyük ipək yolu üzrə Çinlə həyata keçirilən ticarət nəticəsində Hindistanda ipək parçalar meydana gəlmişdir.

Çin ipəyin ticarətini inhisarlaşdırmışdır və uzun müddət ərzində onun istehsal üsulunu sirr kimi qoruyurdu. Lakin, əfsanədə deyildiyi kimi, çin şahzadəsini Hotan kralına ərə verəndən sonra bu inhisarçılıq bitmişdir. Belə ki, şahzadənin baş örtüyündə tut ağacının toxumları və barama qurdu olmuşdur. Buradan belə bir nəticəni hasil edirik ki, ipəyin istehsalı bütün Asiyada geniş yayılmış və bizim eranın 140-cı ilinə yaxın Hindistanın özündə, praktiki olaraq tam olaraq təşkil edilmişdir. Bizim eradan üçüncü yüzilliyində yazılmış və dövlət idarəçiliyi haqqında bəhs edən Çanakyi traktatı olan Arthaşastrda ipək parçasının yaradılması normaları qısa şəkildə təsvir edilir.

Qədim Hindistanda çoxlu sayda toxuculuq texnikaları mövcud olmuşdur, onların çoxu bu günümüzdə qədər gəlib çıxmışdır. Ölkənin hər bir regionunda ipəyin və pambığın istehsal edilməsinin öz üsulları mövcud idi və həmin üsullar sayəsində üslubu və zəhəri görünüşü hər bir region üçün nadir olan parçalar hazırlanırdı. Toxuma üsulları arasında ən geniş yayılmış varanasidən jamdani, kasika vastra, butidar və ilkal sare olmuşdur.

İpəkdən hazırlanan parça qızılı və gümüşü saplarla işlənirdi və fars üslubunun dərin təsiri altında idi. İncəsənət səviyyəsinin yüksəldilməsində moğollar xüsusilə böyük rol oynamışlar, bu baxımdan parlaq nümunələr qismində paysli və latifa buti qeyd edilə bilər.

1.3. QƏDİM HİND PARÇALARININ TARİXİ

Qədim Hindistanda parçaların boyanması incəsənətin bir forması kimi yayılmışdır. Qədim Hindistanda beş sadə rəng mövcud olmuşdur – suddha-varnas. Daha mürəkkəb rəng çalarlarına görə kateqoriyaya bölünürdü və misra-varnas adlanırdı.

İncə çalarların dərk edilməsi qədim hind traktatı olan Vişnu-dharmottara-puranada təsvir edilmişir. Burada ağ rəngin beş çaları haqqında bəhs olunurdu ki, onlardan hər birinin öz adı var idi: fil sümüyü, jasmin, avqust Ayı, yağışdan sonra avqust buludu və ballıqqulağı. Adətən indiqo (nila), parlaq-qırmızı və sarı rənglərdən istifadə edirdilər.

Rəngab texnikası bütün Hindistan ərazisində hələ eramızdan əvvəl ikinci minillikdən başlayaraq geniş yayılmışdır. Rezista və kalamkari kimi boyana texnikaları son dərəcə məşhur idi, bu üslubda boyanmış parçalar isə Hindistanın əsas ixrac mallarından biri idi.

Hind geyimi tarixinin ayrılmaz hissəsi nazik yumşaq yun parça - kəşmiri şaldır. Kəşmir şalların müxtəlifliyi şahtuş və yun dəsmalı pashmina kimi nümunələri ehtiva edir. İngilis dilində şahtuş həmçinin «ring shawl» kimi tanınır, paşimna isə «pashm» adlanır.

Kəşmirlə bağlı olan yun parçalar haqqında qeydlər hələ veda dövründən başlayır: Riq-vedalarda Sindh vadisi, - burada qoyunlar yetişdirilirdi, eləcə də Puşan tanrısı, - o, burada “geyim toxucusu” kimi nəzərdən keçirilir. Vadinin özündən olan yun “paşm” adlandırılmağa başlamışdır. İpək örpəklər bizim eradan əvvəl üçüncü minilliyə aid əfqan mətnlərdə qeyd olunurdu, lakin kəşmir işlər haqqında ilk xatırlamalar bizim eranın XVI əsrə aiddir. Kəşmir sultanı olmuş Zain-ul-Abidin bu sahənin yaradıcısı və banisi hesab edilir. Ktesi yazırdı ki, Roma imperatoru Avrelian fars çardan gözəl keyfiyyətə malik asiya yunundan hazırlanmış tünd qırmızı palliy almışdır. Örpəklər qırmızı və tünd qırmızı rənglərə boyanırdı. Qırmızı boyanı koşenil boyanı verən böcəkdən, qırmız böcəyindən

hazırlayırdılar, tünd qırmızı rəngi isə qırmızı və indiqodan alınmış göy rəngin qarışığından əldə edirdilər. Ən bahalı kəşmir örpəkləri jamavar bə kanika jamavar hesab olunur ki, onlar kani adlanan boyanmış sapların istifadəsi ilə toxunulur. Örpəyin bir növünün yaradılmasına işin özünün mürəkkəblik dərəcəsiindən asılı olaraq bir ildən artıq zaman və 100-dən 1500-ə qədər kani sərf oluna bilər.

Qədim zamanlarda Hindistan öz istehsalı olan parçaları Çinə, Cənub-Şərqi Asiyaya və Roma imperiyasına satırdı. Eritrey dənizinin periplində əməkəməci parçaları, muslin və kobud pambıq haqqında qeydlər vardır. Maçilipatnam və Bharuç kimi liman şəhərləri burada muslin və yüksək keyfiyyətli digər parçalar istehsalı edildiği səbəbindən geniş surətdə tanınmışdır.

Hindistan və Avropa arasında “Ədviyyat yolu” kimi tanınan ticarət marşrutunda vasitəçilər olmuş ərəblərlə baş tutan ticarət əlaqələri Avropada hindistan parçaların peyda olması ilə nəticələnmişdir ki, həmin parçaları hökmdarlar və saray əhli çox sevirdi.

Holland, Fransız və Britaniya Ost-Hind şirkətləri Hind okeanı üzrə ədviyyatların ticarət inhisarçılığı uğrunda mübarizə aparırdı, lakin, bununla yanaşı, həmin ədviyyat məhsullarının ödənilməsi ilə bağlı ciddi problem mövcud idi, çünki bu ödənişlər yalnız qızıl yaxud gümüş şəklində həyata keçirilirdi.

Bu problemin həlli məqsədilə Hindistana qızıl külçələr göndərilmişdir ki, onlar hindistan mənşəli parçaların ticarəti zamanı istifadə olunurdu. Qeyd etmək lazımdır ki, bu parçaların böyük hissəsi digər ticarət nöqtələrində ədviyyat məhsullarına müvadiə olunmaq yolu ilə satılmışdır.

Nəticədə, həmin ədviyyatlar qalmış hindistan parçaları ilə birgə London şəhərində satılmışdır. Rəsmli çit və muslin kimi Hindistan istehsalı olan parçalar, eləcə də naxışlı ipək britaniya bazarını doldurmuşdur ki, bu da o dövrdə britaniyada fəaliyyət göstərən tekstil manufakturalarına süni prinelətrdə hind mənşəli rəsmlərin surətini çıxartmaq və, bunun sayəsində, hindistanlı istehsalçılardan asılılığı əhəmiyyətli dərəcədə azaltmağa imkan vermişdir.

BÖLMƏ II. QƏDİM ƏNƏNƏVİ HİND GEYİMLƏRİ

2.1. ƏNƏNƏVİ QƏDİM HİND QADIN GEYİMLƏRİNİN TƏSNİFATI

Hindistanda qadın geyiminin çoxlu sayda növləri var və qadınların istifadəsində olan paltar çeşidləri yerli mədəniyyət, din və iqlimlə sıx bağlıdır.

Şimali və Qərbi Hindistan ərazisində yaşayan qadınlar üçün ənənəvi geyim sari yaxud qaqra-çoli, lehenqa-çoli hesab olunur, bununla yanaşı Cənubi Hindistanda yaşayan qadınlar sari, qızlar isə pattu-pavaday geyinirlər. İpəkdən hazırlanmış sari daha incə və zərif hesab olunur.

Əvvəllər Bombay kimi tanınan Mumbai - Hindistanın dəbli paytaxtlarından biridir. Ənənəvi geyimi, bir qayda olaraq, Hindistanın kənd rayonlarında istifadə edirlər.

Qadınların sari geyimi – boyanmış uzun parçadan ibarətdir, onu sadə yaxud qeyri-adi və mürəkkəb koftalara yığılır drapirovka olur. Həm sari, həm də pavada daha çox gözəl naxışlara malik olur. Bindi – qadın makiyajının bir hissəsidir. Hind-qərbi geyim - bu qərbi və hind subkontinental dəblərin qatışıdır. Çuridar, dupatta, khara-dupatta, qamuça, kurta, mundum-neryathum və şervani bütün digərlərin arasında özünəməxsus yerə malikdir.

Hindistanda kişi və qadın geyimi arasında dəqiq, dürüst fərqlər mövcuddur. Bu, xüsusilə kənd ərazilərində daha çox nəzərə çarpır, lakin şəhərlərdə qərb dəbinin təsiri səbəbindən bu dərəcədə ciddi fərqləri müşahidə etmək olmur. Hədd-buluğa çatana qədər qızlar lanqa adlanan (Andhredə ona pavada deyillər) uzun yubka və çoli adı ilə tanınan qısa kofta geyinirlər.

Qaqra-çoli yaxud lehenqa-çoli - Racasthan və Hucarat qadınlarının ənənəvi geyimidir. Pencab qadınları da həmçinin onları geyinir və hətta bəzi xalq rəqslərində onlardan istifadə edirlər. Bu kostyum lehenqa, bürüyən çoli və odhani kimi paltar növlərinin birləşdirilməsidir. Lehenqa – büküklərə malik uzun yubkanın formasıdır.

Adəti üzrə lehenqa bəzədilir yaxud aşağıda böyük zolaqlara malikdir. Çoli - bu, adəti üzrə qizlədilən, bədəni bürüyən, eləcə də qısa qollara və dərin dekolteyə malik koftadır.

Qadınlar adi gündəlik geyim kimi sadə pambıq parçalardan tikilmiş lehenqa-çolidən başlayaraq adətən Navaratri bayramında qarba rəqsi üçün geyinilən, eləcə də güzgü bəzəklərə malik ənənəvi qaqraya qədər qaqra-çolinin müxtəlif üslublarını, yaxud nigah mərasimində gəlinin geydiyi və tamamilə bəzədilmiş lehenqanı istifadə edirlər.

Ərdə olmayan qadınlar arasında, Şalvar-kamizdən başqa, daha populyar geyim növləri arasında həmçinin qaqra-çolini və lanqa-odhani paltarı qeyd edə bilərik.

Beləliklə, lehenqa-çoli (lenqa-çoli, haqra-çoli, çaniya-çoli) - Hindistanda və Pakistanda Böyük Moğollar İmperiyasının - müasir Hindistan, Pakistan və Cənubi Əfqanıstanın ərazisində yaranmış dövlətlərdə olduqca populyar olmuş qadın geyimidir.

Müasir Hindistanda lehenqa-çolini axşam paltarı, bayram, təntənə, rəqs, toy libası kimi geyinirlər. Hucarat, Madhya-Pradeş, Racastan, Uttarakhad, Uttar-Pradeş, haryana və Himaçal-Pradeş kimi Hindistan ştatlarında lehenqa-çoli ənənəvi surətdə həmçinin gündəlik geyim kimi də istifadə olunur.

Lehenqa-çolini geyinərək bəzi hindistan xalq rəqslərini, misal üçün, dandia, haqra, qarın rəqsi kimi rəqslər ifa olunur.

Lehenqa-çoli, bir qayda olaraq, üç hissədən ibarətdir: lenqa (lehenqa, çaniya, haqra) - yubka, çoli - bluza, dupatta - bürüncək. Ənənəvi hind lehenqası özünün ilkin forması ilə çətiri xatırladırdı.

Müasir lehenqanın fasonunun və üslubunun seçilməsi dəbdən, hind qadınlarının dini, ərazi mənsubiyyətindən və təyinatından asılıdır. Sadə hind qadının geyindiği lehenqanın uzunluğu müxtəlif zamanlarda mididən-maksiyə qədər dəyişirdi. Lakin varlı hind qadınları həmişə istisna olaraq uzun lehenqalar geyinirdi ki, hərəkət zamanı onların ətəyi yerə dəyirdi.

Ənənəvi çoli - büstü tarımlaşdıran qısa qollara malik qısa bluzadır. Müasir çoli uzun qollu, qolsuz, çiyinbağı yaxud büst üzərində ola bilər.

Əvvəllər dupattu yalnız statuslu hind qadınları geyinə bilirdi. Hal-hazırda dupatta - hər bir hindli qadının bayram kostyumunun ayrılmaz bir hissəsidir. Həmçinin nəzərə almaq lazımdır ki, müasir hind qadınları dupattudan tək-cə baş örtüyü kimi istifadə etmir, onun vasitəsilə, misal üçün, həm də yarımçılpaq çiyinləri də örtürlər.

Müasir lehenqa - çoli zərxdən, məxmərdən, təbii yaxud süni ipəkdən, viskozdan, krep-jorjetdən, atlasdan, şifondan, orqanzadan, kətdən yaxud təbii ipək sapların əlavə edilməsilə pambıq parçalardan tikilir.

Sadə hind qadınları çiçəkli yaxud həndəsi ornamentli tikmə naxışları və güzgü hissəciklərilə bəzədilmiş pambıqdan hazırlanan lehenqa-çoliyə üstünlük verirlər. Varlı ailələrdən olan hind qadınları isə zərxdən yaxud ağır ipəkdən tikilən, qiymətli daşlarla, eləcə də qızılı və yaxud gümüşü saplar vasitəsilə naxışları əllə tikilərək bəzədilmiş lehenqa-çoli seçirlər.

Hindistanda hazırlanmış lehenqa-çoli bu gün həmçinin muncuqlarla, kiçik şüşə parçaları, payektalar və strazlarla bəzəyirlər.

Salvar-kamiz - Pencab, Haryana, Himachal - Pradesh və Kəşmirdə yaşayan hindistan qadınlarının ənənəvi geyimi olmaqla onlar üçün daha populyar paltara çevrilmişdir. Şalvar - kamiz topuq hissəsində daralan enli şalvardan və tunikdən ibarətdir.

Bir çox hallarda onu səhv olaraq "Pencab kostyumu", yaxud sadəcə olaraq ölkənin şimalında "shalvar", cənubunda isə "çuridar" adlandırırlar. Əksər hallarda qadınlar salvar-kamizlə birgə dupatta yaxud odani geyinirlər ki, başı və çiyinləri örtmək mümkün olsun.

Hindistanda başın yaxud çiyinlərin örtülməsi müsəlmanlar tərəfindən tətbiq edilmişdir və İslam dövründən, eləcə də qədim-fars mədəniyyətindən irəli gəlir. Bu təzəhür Pakistan və Əfqanıstan üçün adi hadisədir.

Dupatta üçün material adətən kostyumdan asılıdır və bir qayda olaraq, pambıqdan, ipəkdən və şifondan istifadə olunur. Bu paltarı qərb geyimi əvəzinə, demək olar ki, hər yeniyetmə qız geyinir.

Salvar-kamiz Hindistanın şimal-qərb hissəsi üçün daha ənənəvi və adətli hesab olunur. Bollivud filmlərində bir çox aktrisalar məhz salvar-kamiz geyinirlər.

Çuridar - salvarın bir variantıdır, ancaq bu paltar dizə qədər sərbəstdir və sonra baldırlara qədər uyğunlaşdırılır. Salvar - torbaya oxşar büzməli pijamadır, baldırlar olan hissədə daralır, çuridaredə isə dizlərdən büzmələr yığılır və baldırlara yaxın qatlanır. Adətən dizlərə qədər çatan uzun kurtanı çuridarla geyinirlər.

Pattu - pavaday yaxud lanqa - davani və ya lanqa-oni - Cənubi Hindistan üçün ənənəvi paltardır, onu adətən balaca qızlar və yeniyetmə qızlar geyinirlər. Pavada adətən ipəkdən hazırlanır və konus formasına malikdir, onun ucları ayaqların barmaqlarına qədər sallanır. Adəti üzrə pavada qızılı xəttə malikdir ki, bu xətt pəncələr səviyyəsində bu geyimin ən sonunda yerləşir.

Cənubi Hindistanda qızlar daha çox ənənəvi bayram və təntənəli mərasimlərdə pattu-pavaday yaxud lanqa-davani geyinirlər.

Mundum-neryathum - sarının ən qədim formasıdır, bədənə ancaq aşağı hissəsini, o cümlədən döş və qarın nahiyyəsini örtür. Bu, Cənubi Hindistanın Karel ərazisində yaşayan qadınların ənənəvi geyimidir.

Əsas ənənəvi hissə - mundu, yaxud malayalam dilində “thuni” parça adlandırılan sarinin qədim forması olan mundum - neryathumanın aşağı hissəsi, bir halda ki, neryathu – mundunun yuxarı hissəsidir.

Mekhela-çador – bütün yaş kateqoriyalarından olan assam qadınlarının ənənəvi paltarıdır. Həmin paltar qadının bütün bədənini ətrafında pərdə kimi çəkilən üç başlıca hissələrdən ibarətdir.

Bel xətti ətrafında dolanan aşağı hissə mekhela adlanır. Mekhela saronq formasındadır-olduqca geniş silindrşəkilli parça, bel xətti ətrafına uyğunlaşdırılmış və çirmələnmiş büzmələrə sarılır.

Büzmələr sağ tərəfdə yerləşir, bu Nivi üslubunun tam əksidir, çünki həmin üslubda tikilən paltarda büzmələr sol tərəfdə yerləşir. Baxmayaraq ki, alt yubkanın bağlanmaq üçün lentləri var, lentlər bel xətti ətrafında mekhelanın bağlanması üçün istifadə olunmur.

Paltarın yuxarı hissəsi çador adlanır – olduqca uzun parçadır, onun bir ucu mekhelanın yuxarı tərəfinə doğru çirmələnir, qalan hissəsi isə bədənə üst tərəfini örtür. Çador üçbucaqlı büzmələrə malikdir. Bədəni kip bürüyən kofta döş nahiyyəsinə geyinilir.

Paltarın üçüncü hissəsi riha adlanır, onu çadorun üstünə geyirlər.

Riha – çox dardır. Assam qadınlarının bu ənənəvi paltarı bədən hissəsində və kənarlarda malik olduğu yaraşıqlı və maraqlı naxışlara görə yaxşı tanınır.

Qadınlar onları mühüm dini mərasimlər və nigah mərasimlərində geyinir. Riha çador kimi eyni qaydada geyinilir və orni kimi istifadə olunur.

2.2. SARİ VƏ ONUN BƏDİİ - ETNİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Sari Hindistan qitəsində ənənəvi qadın geyimidir, uzunluğu 4,5 metrədən başlayaraq 9 metrə qədər, eni isə 1,2 metrə qədər çatan parçadan ibarətdir, bədənə xüsusi qaydada sarılır.

Sarini çoli yaxud ravika kimi tanınan bluza, eləcə də alt yubka ilə (pavada-pavadai cənubda, və şaya Şərqi Hindistanda) geyinirlər. Sarinin geyinilməsində ən geniş yayılmış üslub – nivi, bu o deməkdir ki, bir uc ombalar ətrafında iki dəfə sarılır, ayaqları örtür, yuxarı uc isə alt yubkanın kəmərinə bərkidilir daha sonra isə bir çiyin üzərindən atılır.

Küçədə qadınlar sarinin sərbəst ucunu adətən şal kimi başları üzərinə keçirirlər. Ənənəvi Hindistanda sarının hazırlanmasında istifadə olunan material qadının sosial və maddi vəziyyətindən asılı idi, lakin sarinin geyinilməsi üsulu bu ərazi üçün eyni olmuşdur.

Sarinin müxtəlif ənənəvi tipləri mövcuddur: Şərqi Hindistandan lambalpuri-sari, Cənubi Hindistandan kançipuram, Qərbi Hindistandan paithani və Şimali Hindistandan banarasi-sari. Sarilərin bütün növləri üçün ümumi üslub cəhəti bel xətti ətrafında sarılmasından və bundan sonra bir ucunun çiyin üzərinə atılmasından ibarətdir.

Hindistan əfsanələrində parça Kainatı təəcəssüm etdirir. “Sutra” sapın əsası təşkil edir, “satradhara” isə - Kainatın yaradıcısı yaxud yarıdanıdır.

Sari özünün mənşəyi prakrit dilində sattik sözündən irəli gəlir. Sanskritdə “sati” parçanın bir zolağı deməkdir.

Hindistanda istifadə olunan geyimin tarixi kökləri qədim Hind sivilizasiyasının tarixinə qədər gedib çıxır. Bu sivilizasiya bizim eradan əvvəl 2800-1800-ci illərdə müasir Hindistanın Hucarat, Haryana və Racasthan və Pakistanın Sind və Pəncab əyalətlərinin ərazisində mövcud olmuş və yüksək inkişaf, tərəqqi səviyyəsinə qədər inkişaf edə bilmişdir. Hindistan qitəsində sarinin

bəşəriyyətə məlum olan ən erkən təsviri - bəzədilmiş parçaya geyindirilmiş Hind vadisinin kahininin heykəli olmuşdur.

Kostyumun tarixini öyrənən bəzi mütəxəssislər güman edirlər ki, kişilərin dhotisi Hindistanın ən qədim geyimi sarinin sələfidir. XV əsrin sonlarına qədər dhoti həm kişilər, həm də qadınlar tərəfindən istifadə olunurdu.

Qandharanın heykəlləri, bizim eramın I-VI əsrlərinə aiddir, ombaüstü sarğıya bənzər paltar geyinmiş ilahələrin və rəqqasələrin təsvirlərini verir, həmin sarğı sərbəst şəkildə aşağı enərək ayaqları örtür, qabaqdan isə büzmələrə yığılır. Bel xəttindən yuxarı tərəfdə bədən çılpaq qalır. “Ramayana” və “Mahabharata” kimi yazılı mənbələrdən məlum olur ki, həm kişilərin, həm də qadınların gündəlik kostyumu dhoti və lunqdan ibarət olmuşdur. Bir hissə parçadan ibarət olan sari – daha sonradan meydana gəlmiş yenilikdir.

Yalnız bizim eramın IV əsrindən başlayaraq dhoti və sarinin geyinilməsində müəyyən qaydalar formalaşmağa başlayır, kişi və qadın geyimi arasında fərqləndirici elementlər meydana gəlir, eyni zamanda kostyumda regional tiplərin mövcudluğu aşkar şəkildə nəzərə çarpır. Özünün əsasında sari, demək olar ki, tam dəyişməz olaraq qalmaqda davam edir və bunun artıq bir neçə min ilə yaxın tarixi vardır.

Çoli və alt yubka isə xüsusi mübahisələrin predmetidir. Bəzi tədqiqatçılar iddia edirlər ki, çoli və alt yubka Hindistanın britaniyalılar tərəfindən müstəmləkəyə çevrilməsi dövrünə qədər məlum olmamışdır. Bu qeyd etdiyimiz detallar viktorian tələblərinə cavab vermək məqsədilə daxil edilmişdir. Daha əvvəl qadınlar yalnız bir qalın parça geyinir və döşlərini səliqəsiz şəkildə göstərmiş olurdular.

Tarixçilərin başqa bir qismi isə döş naəsini örtən çoxlu sayda sarğıların, örpəklərin və örtüklərin müxtəlif formalarının mövcudluğunu təsdiq edən mətn və bədii sübutların olmasını göstərir.

XX əsrə qədər Cənubi Hindistanda bir çox tayfalardan olan qadınlar yalnız sarıdan istifadə edərək bədənlərinin yuxarı hissəsini açıq saxlayırdılar. Hətta bu gün də bəzi kənd vilayətlərində yaşayan qadınlar çoli geyinmir.

Hal-hazırda sarı adətən alt yubkanın üzərinə geyinilir. Kofta aşağı kəsikli yaxud çiyinbağı olan bluza formasında ola bilər. Tikmə naxışlar və kiçik güzgülər kimi çoxlu sayda bəzəklərə malik xeyli növdə sarilər mövcuddur. Hindistanın hərbi qüvvələrində xidmət edən qadınlar “sarı” uniformasını geyinir, bura qısa qollu köynək bel xətti üzərində çirmələnir. Yeniyetmə qızlar yarımsarı geyinir, bu paltar lanqidən, çolidən və sarı kimi bədəni bürüyən palantindən ibarətdir. Daha yaşa dolmuş qadınlar isə adətən tam sarı geyinir.

Hindistanın müxtəlif regionlarında sarı fərqli adlandırılır. Karalda qızılı zolaqlı ağ sarı kavanis adı ilə tanınır və onu yalnız xüsusi hadisələrlə əlaqədar geyinirdlər. Adi ağ sarı mundu adlanır və bu paltardan gündəlik istifadə edirlər. Tamilnadda sarı pudavay, Karnatakda isə - kupsas adı ilə tanınır.

2.3. QƏDİM HİND KİŞİ GEYİM NÖVLƏRİ

Qədim üslubda pança geyimi Çakravartin tarixi Amarvatidən bizim eradan əvvəl birinci yüzilliyə yaxın dövrdən başlayır. Hindistan kişiləri üçün ənənəvi geyim şervani, lunqi, kurta, dhoti yaxud pijama hesab olunur.

Dhoti – altıfutlu pambıqdan hazırlanmış ağ qalın parçadır. Bu ənənəvi paltardan əsasən kənd yerlərində yaşayan kişilər istifadə edir. Dhoti bel xəttini əhatə edən toqqa sayəsində bədən üzərində durur. Bu toqqa həm müxtəlif ornament və naxışlarla, həm də sadə ola bilər.

Cənubi Hindistanda kişilər mundu adı ilə tanınan, parçadan hazırlanmış mələfəni xatırladan ağ uzun saronq geyinir. Hindi, marathi və oriya şimali və mərkəzi ərazilərdə işlədilən hind dillərində onlar dhoti adlandırılır, bununla yanaşı, telugu pança adı ilə tanınır, tamil dilində isə bunlara vešti, kannada dilində isə - pançe yaxud lunqi deyillər. Dhotinin üstündən kişilər köhnəklər geyinirlər.

Lunqi həmçinin saronq adı ilə tanınır – Hindistanda yaşayan əhalinin ənənəvi geyimini təşkil edir. Mundu – bu mahiyyət etibarilə, lunqidir, fərqi isə bundan ibarətdir ki, o, tamamilə ağ rəngdədir. Onu bel xəttinə yaxın çirmələyə bilərlər, o zaman onun uzunluğu dizlərin səviyyəsinə qədər azalacaq, sərbəst də saxlaya bilərlər, belə olan halda bu geyim növünün uzunluğu topuğa qədər çatacaq. İnsan tarlada yaxud sexdə işlədiyi zaman mundanı adəti üzrə çirmələyirlər, lakin insan ibadət yerlərində yaxud yüksək mənsəb sahibi olan bir adamın yanında olduğu vaxt hörmət əlaməti olaraq mundanı açıq saxlayır.

Lunqilər əsasən iki tipdə bölünür: açıq lunqi və tikilmiş lunqi. Açıq lunqi - ipəkdən yaxud pambıqdan hazırlanmış sadə parçadır, lakin tikilmiş lunqi iki açıq uca malikdir, onlar bir yerdə borucuk şəklində tikilib.

Doğrudur, lunqi daha çox kişilərin üstünlük verdiyi paltardır, lakin daha yaşlı qadınlar da yaxşı aerasiyaya malik digər geyim növləri ilə birlikdə də onu istifadə etməyi xoşlayırlar. Lunqi daha çox Cənubi Hindistanda populyardır, lakin bu geyimdən istifadə edən xeyli sayda insanları həmçinin Banqladeş, Bruney,

İndoneziya, Malaziya, Myanma və Somali kimi ölkələrdə də görmək mümkündür ki, bunun da əsas səbəbi son dərəcə isti və rütubətli iqlimin mövcud olmasıdır. Bu iqlim şəraiti şalvarı rahat və komfortlu geyinməyə imkan vermir, ancaq bununla yanaşı, lünqi get-gedə daha çox rəsmi libaslar qismində də istifadə etməyə üstünlük verirlər.

Şervani - düymələnən uzun pencəkdir. Bu geyim növünün uzunluğu adətən dizə qədər olur, lakin bəzi hallarda hətta baldırlara qədər də gəlib çata bilər. Şervani pencəyinin Neru yaxalığı mövcuddur ki, o, adi yaxalıqlardan fərqli olaraq, qatlanmış vəziyyətdə olmur. Şervani daha çox dar şalvar yaxud “çuridan” adı ilə tanınan şalvarla bir yerdə geyinilir. Çuridar – ombalar hissəsində sərbəst olan şalvardır, lakin topuq hissəsində kip oturur.

Adəti üzrə şervani bəylər tərəfindən toy mərasimlərində istifadə olunur, bu zaman onun rəngi daha çox südlü, qızılı və açıq çalarlı fil dişi olur, eyni zamanda qızılı yaxud gümüşü tikmə naxışları ilə də bəzədilə bilər. Bəzən şervani ilə birgə şərfdən də istifadə edirlər.

Şervan sözü Şirvan və Cənubi Qafqaz regionunda (Azərbaycanın hazırkı ərazisinin bir hissəsidir) yaşayan xalqların geyiminə aiddir. Həmin regionun mədəniyyəti Cənubi Asiyada Moğol imperatorunun saray əhlinin mədəniyyətinə və bu ərazinin incəsənətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərmişdir.

Cənubi Asiya ölkələrində şervani çoqa adı ilə tanınan məşhur dekorativ zahiri paltodan təkamül etmişdir. Çoqa “açkan”ı üstündən rahat geyinilir və saray əhlinin, eləcə də Moğollardan olan kral ailəsinin üzvlərinin istifadə etdikləri kostyumun bir hissəsi olaraq tanınır. Şervani və açkan arasında fərq bundan ibarətdir ki, şervan qabaqda yerləşən kəsiyə malikdir, açkadan isə bu kəsik yan tərəfdə yerləşir. XX əsrin sonlarına yaxın şirvani daha möhkəm sürtüklərə - uzun ətəkli kişi pencəklərinə təkamül etmişdir, onlardan üst paltar kimi istifadə olunur və nəticədə XX əsrin gündəlik geyiminə çevrilmişlər. Müsəlmanlar üçün şirvani müsəlmanəyanlarının rəmzinə çevrilmişdir.

Pakistanın banisi Məhəmməd Əli Cinnə ölkəsi müstəqilliyə nail olduqdan sonra tez-tez hallarda şervani geyinər və bu paltarı Pakistanın milli geyiminə çevirmişdir. Onun sözlərinə görə, qarderobunda sifarişlə tikilmiş 200-dən çox kostyum vardır ki, onları möhkəm nişastalanmış çıxarılıb taxılan yaxalığa malik köynəklə geyinirdi. Həyatının son illəri dövründə hamı onu əsasən şervanidə və buxara dərisindən hazırlanan qaragül papaqda görürdü.

Ondan sonra Pakistanda prezident və baş nazir kimi hökumət məmurların böyük əksəriyyəti təntənəli mərasimlərdə və milli bayram günlərində formal qara şervani geyinməyə başlamışdır. Pakistanlı fizik-nəzəriyyəçi Əbdus Salam Stokholm şəhərində keçirilən Nobel mükafatının təqdim etmə mərasimində və banketində qara şervani geyinmişdir.

Bundan əlavə, öz toylarına bəylərin əksəriyyəti üçün şervani geyinmək adətə çevrilmişdir. Toy mərasimləri üçün nəzərdə tutulan şervani, bir qayda olaraq, tikmə naxışlarla bəzədilmiş yaxalığa malikdir. Pakistanda şervani kimi geyimin istifadə olunmasında başlıca xüsusiyyət ondan ibarətdir ki, bu ölkədə yaşayan əhali onu çuridar adlandırılan dar şalvarla son dərəcə nadir hallarda geyinir və daha çox geniş şalvara üstünlük verirlər.

Qadınlar üçün nəzərdə tutulmuş şervani Pakistanda get-gedə daha geniş yayılmağa və populyarlıq qazanmağa başlayır.

Hindistanda isə şervani, bir qayda olaraq, qış aylarında rəsmi qəbullarda iştirak edərkən geyinirlər. Bu, Rəcəstan, Uttar-Pradeş və Heydərabad kimi şəhərlərin sakinlərinə daha çox aiddir. Heydərabadın sonuncu nizamı və varidatı XX əsrin 40-cı illərində 2 milyard ABŞ dolları təşkil edən o dövrün olduqca zəngin insanı olmuş VII Asəf Cah öz geyimində həmişə şervanidən istifadə edirdi.

Benqaliyada, yəni Banqladəş və Qərbi Benqaliyada şervani rəsmi tədbirlərdə və toy məclislərində geyinilir.

BÖLMƏ III. QƏDİM HİND KOSTYUMLARININ BƏZƏDİLMƏ ÜSULLARI

3.1. QƏDİM HİND KOSTYUMLARININ BƏZƏDİLMƏSİNDƏ RAST GƏLİNƏN TİKMƏ ÜSULLARI

Naxış tikmə xalq incəsənətinin, əl tikmələrinin ən geniş yayılmış növlərindən biridir. Onun meydana gəlməsi ibtidai icma quruluşunda yaşayan insanlar tərəfindən öldürdükləri mamontun dərisinin bərkidilməsi məqsədilə yerinə yetirilmiş ilk sırıqarasının əmələ gətirilməsi ilə bağlıdır. Əlbəttə, bir zərurət olaraq ilk əvvəl tikiş sənəti yaranmışdır. Zaman keçdikcə tikişə bir əlavə kimi naxış tikmə sənəti də əmələ gəlmişdir. Məsələn burasındadır ki, geyim hazırlandığı materiallar müxtəlifliyi ilə bir o qədər seçilmirdi, naxış tikmə isə hər zaman istənilən hər hansı geyim əşyasını daha gözəl və yaraşqlı, xüsusi və digərlərinə bənzəməyən bir tərzdə hazırlamağa imkan verirdi.

Naxış tikmə - müxtəlif materialların yaxud artıq hazır məmulatların ornamentlər yaxud bu və ya digər məzmunlu süjetli rəsmlərlə, saplarla, ipək lentlərlə, muncuq və digər materialların iynə və naxıştikən maşın vasitəsilə bəzədilməsidir. Müxtəlif zamanlarda sivilizasiyaların inkişafı səviyyəsindən asılı olaraq naxış tikmə üçün müxtəlif alətlərdən istifadə olunurdu.

Onların sırasında daş bizi, sümükdən, bürüncdən, poladdan hazırlanmış və qızıl suyuna salınmış iynələri göstərə bilərik. Alətlərin təkmilləşdirilməsi prosesi ilə yanaşı naxış tikmə sənətinin özü də inkişaf və tərəqqi edir, yeni üsullar meydana gəlir, müxtəlif rəsmlərin və ornamentlərin yerinə yetirilməsi imkanları əhəmiyyətli dərəcədə genişlənirdi.

Yaradılan naxışlarda və rəsmlərdə insanın onu əhatə edən dünya haqqında təsəvvürləri, bədii zövq və meyllər, eləcə də milli xüsusiyyət və orijinallıq öz əksini tapmışdır.

Günümüzdə qədər gəlib çıxmış ən qədim tikmə naxışlar bizim eradan əvvəl dördüncü-beşinci yüzilliyə aiddir. Bu son dərəcə qiymətli, yüksək bədii dəyərə malik olduqca qədim tikmə naxışlar Qədim Hindistan ərazisində yaradılmışdır.

Naxış tikmənin əsası qismində ipək parçalar istifadə olunurdu, rəsm tüklə, çiyidli pambıqla, gümüşü və qızılı saplarla yerinə yetirilirdi.

Hindistanda qədim zamanlardan geyimdə tikmə naxışlar daha çox yayılmışdır. En çox yayılanlar sırasında aşağıdakıları qeyd edə bilərik:

- Şışa - güzgülər ilə tikmə naxışlar;
- Chikankari –incə ipək parçanın üzərində sivri uclu iynənin vasitəsilə ipliklərlə tikmə naxışlar;
- Kantxa - ənənəvi tikmə naxışlar;
- Zardozi – qızılı tikmə naxışlar.

Adları sadalanan tikmə naxış növləri əsasən varlı qadın və kişilərin geyimlərini bəzəməkdən ötrü istifadə olunurdu.

3.2. QƏDİM HİND GEYİMLƏRİNİN BƏDİİ ELEMENTLƏRİ BƏZƏK VƏ AKSESSUARLAR

Hindlilərin geyimləri zərifliyi və sadəliyi ilə seçilirdi. Onlardan ən sadə olanları bir hissə parçadan ibarət idi ki, onun vasitəsilə insan bədənini tam şəkildə sarılırdı. Geyimləri sərbəst büküklərlə bəzəyərək geyinirdilər. Paltarların rəngi müxtəlif olurdu, lakin daha çox üstünlük təşkil edən rənglər arasında açıq çalarlı rənglər yer alırdı. Geyimlər pambıq parçadan hazırlanırdı ki, onun vətəni qədim zamanlarda Hindistan hesab olunur.

Parçaların adları son dərəcə müxtəlifliyi ilə diqqət çəkirdi - əksər hallarda həmin materialların hazırlandığı ərazilər, vilayətlər, şəhərlər və kəndlərin adlarından istifadə olunurdu. Belə ki, kolenkor, madapolam, madras kimi adlar kifayət qədər geniş yayılmışdır. VIII əsrin ortalarında tibet keçi balalarının narın tüklərindən hazırlanmış son dərəcə nazik parçalar meydana gəlmişdir. Həmin materialdan bütün dünyada şöhrət qazanmış, təkrarolunmaz naxışlara və ornamentlərə malik kəşmir şallar hazırlanırdı.

Quşların, çiçəklərin və yarpaqların təsviri həkk olunmuş gözəl və parlaq haşiyələr o dərəcədə yüksək peşəkarlıqla hazırlanırdı ki, rəsmi özünü sanki canlanmış kimi olurdu. İpək parça bir növü-taftanın eni miqyasda yayılmasında ərəblərin təsiri özünü hərtərəfli şəkildə göstərmişdir.

Bu günümüzdə qədər gəlib çıxmış çoxlu sayda məbəəd təsvirlərinə əsasən əminliklə deyə bilərik ki, kişilər dhoti geyinirdi – bu, ombalarda bərkidilmiş parçadan ibarət bir geyim növü idi; bədənə yuxarı tərəfi isə çılpaq qalırdı. Bəzi hallarda pləş-rupan geyirdilər.

Yadellilərin təsiri nəticəsində uzun dar şalvarlardan və bədənə kip oturan kaftanlardan istifadə etməyə başladılar. Kişilərin geyimində ağ və qara çalarlar üstünlük təşkil edirdi, rəsm yox idi.

Qədim zamanlarda qadınlar yalnız ombaüstü sarğı geyirdilər, sonrakı dövrlərdə isə sarı – qadın bədənini bürüyən parça meydana gəlmişdir. Sarının

hazırlanması məqsədilə 6-8 metr parçadan istifadə olunurdu, bu zaman qadının bədənini mütləq şəkildə aşağıdan yuxarıya qədər tam əhatə olunmalı idi.

Sarı hal-hazırda da geyim olaraq geniş istifadə olunur. Bu geyim növünün hazırlanması zamanı müxtəlif rəngli parçalardan yararlanırdılar, lakin al-qırmızı, yaşıl, sarı, mavi və bu kimi digər parlaq rənglərə daha çox üstünlük verilirdi. Sariyə bir əlavə kimi kiçik koftalardan da istifadə edirdilər.

Onlar xoli adı ilə tanınır, bağlı lifi xatırladırdı. Onların tikilməsi üçün dolğun, parlaq rəngli parçalardan istifadə edirdilər ki, onların vasitəsilə sarının rəng qammasını nəzərə çarpdırmaq mümkün olsun. Hindistanın vilayətlərindən hər biri mövcud milli kostyuma öz əlavələrini və töhfələrini vermiş olurdu. Belə ki, Kəşmir və Benqaliyada uzun köynəklər və gen şalvarlardan istifadə olunurdu, ölkənin qərbində yerləşən rayonlarda isə geniş yubkalara, böyük rəngbərəng örtüklərə daha çox üstünlük verirdilər.

Qədim Hindistanda bəzək əşyalarından hamı istifadə edirdi – uşaqlar, yeniyetmələr, qadınlar və kişilər. Varlı insanlar isə həm də baş örtüklərini də bəzək və zinət əşyaları ilə gözəlləşdirirdilər. İncə və zərif broşlar, muncuqdan, hazırlanmış asmalar, mirvarilər, qızıl yaxud gümüş çərçivəyə salınmış qiymətli və yarımqiymətli daşlar kostyumu tamamlayır, ona gözəl və dəbdəbəli görünüş verirdi.

Muncuq dənələri, boyunbağı, həmaillər, medalyonlar, nazik zəncirlərdən geniş istifadə olunurdu. Üzük və sırğaları isə bütün kastalara aid olan kişilər taxırdı. Brahmanların fərqləndirici cəhəti və əlaməti qızıldan hazırlanmış sırğalar idi. Qanuna müvafiq olaraq, cavan oğlanlar və kişilər yalnız dəmirdən düzəldilmiş bəzək əşyalarından istifadə edə bilərdi. Qadınlar çoxlu sayda bəzəklər taxırdı, onlar bunu bayram günlərində xüsusilə daha çox edirdilər.

Saç düzümünün ayırımı muncuqların uzunlamasına yerləşdirilmiş sapları ilə örtülürdü ki, həmin muncuq sapları alın nayihəsinə pilək yaxud çiçək və ya ay şəklində olan bir bəzək əşyası ilə bərkidilirdi. Gənc qadınlar sol burun dəliyinə bir daş yaxud üzük şəklində bəzək əşyası taxırdı. Lakin həmin bəzəyi dul qadınlar taxa

bilməzdi. Təntənəli mərasimlər zamanı insanlar özlərini canlı çiçəklərdən, quşların lələklərindən, bitkilərin yarpaqlarından, köklərindən, bəhərlərində hazırlanmış hörük şəkilli bəzək əşyaları ilə gözəlləşdirməyə çalışırdı.

Hindistanda yaşayan əhalinin bütün təbəqələri qaşlarını və göz qapaqlarını kömürlə qaraldır, eləcə də sürmə və basma çəkirdilər. Üzləri və boyunlarını ağ boyaqla örtür, yanaqlarını isə ənliliklə qırmızı edirdilər.

Dodaqları zərlə, dişlərini isə qəhvəyi rəngli boyaq maddəsi ilə örtürdülər. Qadınlar alın nahiyyəsinin mərkəzinə kiçik xal (ləkə) yerləşdirirdilər ki, ona tilaka yaxud tilak deyirdilər.

Qədim zamanlarda bu, kasta yaxud sektanı işarə edən bir nişanə idi. Onu sandal, kinovar, zəfəran tozu yaxud kiçik kist vasitəsilə yerləşdirirdilər. Müxtəlif kastaların xüsusi formaya və rəngə malik öz nişanələri var idi. Bu nişanə həmişə ərdə olan qadınları fərqləndirirdi. Hindistanda yaşayan əhali arasında əl və ayaq barmaqlarını narıncı rəngə boyamaq bir adət halını almışdır. Müxtəlif saç düzümlərində saç ayırımı da həmçinin narıncı yaxud qırmızı rəngdə idi.

Bəzi hallarda qırmızı pomada ilə boyanmış dodaqlarda qara tozla kiçik xətt, cızıq qoyurdular. Hindistanda ətrli maddələrə həmişə böyük önəm verilirdi: məbədlər və yaşayış sahələri tropik ağacların qatranı, mirra ilə tüstüləndirirdilər. Hesab olunurdu ki, belə olan halda bəd qüvvələr və pis ruhlar qovulur.

Dini ayinlər zamanı yandırılan ətrli qatran - buxur qızılla bərabər qiymətləndirilirdi, onu məbədlərdə yandırırtdılar. Xalq arasında buxur həm də “tanrıların ətəri” adlandırılırdı. Ətirlərə pərəstiş mövcud idi. Bayram mərasimləri zamanı ağ göyərçinləri buraxırdılar, onların qanadlarını müşklə, buxur ağacının qatranı ilə, jasmın yağı ilə, lavanda ilə, ənbərlə, ətrli sirkə ilə sürtürdülər.

3.3. HİND KİŞİ VƏ QADIN BAŞ GEYİMLƏRİ

İmtiyaz sahibləri olan kasta nümayəndələrin, brahmanların və döyüşçülərn, habelə sadə əhali nümayəndələrinin baş örtükləri eyni tipli idi. Əsas fərq onların hazırladığı materialda idi. Kişilərin əsas baş geyimi sarıq və çalma idi, onlar əzəmətlə alın üzərində ucalırdı və bununla yanaşı, saçların ucları açıq qalırdı.

Varlı insanlar nazik rəngli ipəklərdən, qızılı və gümüşü parçalardan, kətan parçadan - əsas etibarilə eyni rəngli olan parçalardan hazırlanmış baş örtüklərindən istifadə edirdilər. Ağ, çəhrayı və müxtəlif çalarlı qırmızı rənglər üstünlük təşkil edirdi. Müsəlman hindlilər həmçinin mavi yaxud sarı rəngdə olan, lakin kağız parçadan hazırlanan əmmamələr geyinə bilirdi. Məsələ burasındadır ki, təmiz ipəyin istifadəsi onlara din tərəfindən qadağan olunurdu.

Sinkhlər qırmızı rəngdə olan əmmamələr və sarıqlar taxırdı. Yaşıl rəngli əmmamələri isə yalnız Məkkə şəhərini ziyarət etmiş insanlar geyinmək hüququna malik idi. Əmmamə uzunluğu 6-7 metr olan parça hissəsindən düzəldilir, hündür konus yaxud enli boru formasına büküklərlə drapirovka olunurdu.

Formanın qorunub saxlanması məqsədilə bir çox hallarda parçanın altına nazik karton salırdılar. Çalma da parçanın bir hissəsindən ibarət olurdu, lakin əmmamə və sarıqdan fərqli olaraq, bu parçanı yastı düz bağlarla yerləşdirirdilər. Varlı yüksək mənəb sahiblərinin əmmaməsi və çalması qiymətli daşlarla, daha çox əqiq, ametist və göy yaqutla bəzədilirdi. Qabaqda alın üstündə bir çox hallarda bəzən sancağı – sarpeç taxılırdı. Onun əsas funksiyası cənnət quşunun lələklər dəstəsini saxlamaqdan ibarət idi.

Sadə əhalidən olan insanların baş örtükləri daha kiçik, parçanın daha aşağı növlərindən hazırlanırdı. Həmin baş örtüklərindən əlavə, araqçını xatırladan kişilər məxmərdən tikilmiş kiçik papaqlar, baş alın sarıqları, kətan parçadan və keşədən hazırlanmış qalpaqları, müasir pilotkalara oxşayan kiçik papaqlar taxırdılar.

Qadın üçün sari təkə kostyumun bir hissəsi deyildi, həm də baş örtük rolunu oynaydı. Sarının ucu ilə başı örtməklə saçları gizlədirdilər. Bütün zümrələrdən

olan qadınlar həm də şəffaf duvaq, baş nayihəsində qurşaq vasitəsilə bərkidilən hava kimi yüngül örtüklər taxırdılar. Bütün baş örtükləri öz incəliyi, yüksək zövqü və yerinə yetirilməsinin zərifliyi ilə diqqət çəkirdi. Ancaq gəlinlərin yüksək keyfiyyəti və bədii gözəlliyi ilə seçilən baş örtükləri xüsusilə qeyd edilməlidir. Bu məmulatlarda onları hazırlayan ustadların sərhədsiz fantaziyası və məharəti özünü aşkar surətdə büruzə verirdi.

Bir qayda olaraq, onlar bahalı parçadan hazırlanır, qaytanlarla, dəmir piləklərlə, kiçik və iri qızılı xallarla tikilirdi. Bütün bunlara bir əlavə qismində mirvari yaxud mərcan saplardan hazırlanmış gicgah asmalar, incə və zərif şəbəkəli şərlər, qotazlar istifadə olunurdu. Gündəlik həyatda parçadan düzəldilmiş sarıqlar taxılırdı. Hindistan rəqqasaları, musiqiçi qadınlar zərif və olduqca yaraşqlı diademalar, canlı çiçəklərdən, yarpaqlardan, eləcə də milçəkquşu, isti ölkələrdə yaşayan əlvan tüklü kiçik quşun-kolibri lələklərindən hazırlanmış çələnglərdən istifadə edərdilər. Tünd-qırmızı və parlaq lentlər bağlayırdılar.

Hindlilərin əmmaməsi yaxud paqrisi ölkənin bir çox regionlarında, o cümlədən müxtəlif üslublarda və məkandan asılı olaraq istifadə olunur. Taqiyah və Handi kimi baş örtüklərin digər növlərini ölkə daxilində müxtəlif cəmiyyətlər və qruplar taxır ki, müəyyən ideoloji cərəyana yaxud maraqlara öz mənsubiyyətini və bağlılığını ifadə etmək mümkün olsun.

Həmçinin paqri kimi tanınan dastar – Hindistanda sikhilərin istifadə etdikləri əmmamədir. Ləyaqət, qeyrət və mənəvilik kimi dəyərləri təcəssüm etdirən inamın simvoludur. Sikhilər onu öz uzun, qırxılmamış saçlarını – keşini gizlətmək üçün taxırlar. Keş – sikhizm daxilində “Beş K”-dan biridir. Zaman keçdikcə dastar müxtəlif üslublara inkişaf etmişdir, həmin üslublar isə Nihang və Namdhari kimi müxtəlif sikh icmalarına məxsusdur.

Pheta — bu, marathi dilində əmmamənin adıdır, ondan Maharaştra ştatında istifadə edirlər. Onu adəti üzrə ənənəvi mərasimlərə yaxud müəyyən hallarda geyinirlər. Keçmişdə pheta geyimin mütləq atributu idi və zaman keçdikcə

Hindistanın müxtəlif regionlarında fərqli-fərqli üslublara tərəqqi etmişdir. Onun əsas tipləri – puneri-paqadi, kolhapuri və mawali pheta.

İlkin olaraq bu baş örtüyündən durbaredə rəsmi görüşlər zamanı, mərasim yürüşlərində, eləcə də bayramların keçirilməsi və xaricdən gəlmiş yüksək qonarların qarşılınması zamanı istifadə edirdilər. Maysur-peta Maysurun və Kodaqu rayonunun mədəniyyət ənənəsini ifadə etməyə başlamışdır. Maysur universiteti məzun tələbələrin buraxılış mərasimində istifadə olunan adi kvadrat formasındakı akademik papaqları ənənəvi petuya dəyişmişdir.

Əmmamələr Racasthanda paqari adlanır. Öz üslubuna və rənginə onlar fərqlidir, insanın mənsub olduğu kastanı, sosial sinfi və regionu müəyyən edir. İsti və quru iqlimə malik regionlarda türbanlar enli və genişdir. Paqqar Mevara üçün, safa isə Marvara üçün ənənəvidir. Paqari üçün rəng xüsusu əhəmiyyət daşıyır. Keçmişdə zəfəran rəngi ləyaqət və ədəblik əlaməti idi. Ağ rəng isə matəmi ifadə edirdi. Əmmamələrin dəyişdirilməsi ölməz dostluğun təcəssümü idi.

Handi baş örtüyü ağ rəngdə hazırlanır və khadidən düzəldilir. Hindistanda milli-azadlıq hərəkatı zamanı Mahatma Handi tərəfindən populyarlaşdırılmışdır. Bu baş örtüyündən Hindistanın dövlət müstəqilliyinə qovuşmasından sonra da istifadə edirdilər. Soralar o, siyasətçilərdə və ictimai xadimlərdə rəmzi ənənəyə çevrilmişdir.

Handi baş örtüyünü uzunmüddətli dövr ərzində Hucarat, Maharaştra, Uttar-Pradeş və Qərbi Benqaliya kimi Hindistanın bir çox ştatlarında taxırdılar və bu gün də özünün siyasi əhəmiyyətindən asılı olmayaraq ondan çoxlu sayda insanlar əvvəlki kimi istifadə etməkdə davam edir.

NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR

Hind mədəniyyəti dedikdə öncəliklə adamın gözü qarşısına geyimlər gəlir. Geyimlərin rəngarəng parça, rənglər, aksesuarlar, bəzəklər insanı valeh edir. İndiki Hindistanın minillər əvvəl meydana çıxmış və uzun inkişaf keçmiş geyimlərində qədim ənənələr saxlanıb.

Qədim dövrlərdən qalan ənənələr üzrə inkişaf edən geyimlər xüsusi mərasimlərdə (toy mərasimi, şənliklər, rəqslərdə) geyinirlər. Həm də, dünya modelyerlərinin diqqətini özünə cəlb edən yüksək bədii tərtibatlı hind geyimləri tanınmış hindlilər tərəfindən böyük səhnələrdə təqdim olunur. Geyimlər bu yol ilə həm də reklam olur və hamı tərəfindən sevilir.

Məsələn, Hindistanlı model Aishwarya Rai, 1994-cü ildə “Miss World” gözəllik müsabiqəsinə milli bir hind kostyumunda daxil oldu, o zamandan çoxlu naxışları ilə göz oxşayan “lenqa çoli” bütün dünyada çox məşhurlaşdı.

Hindistanlı bəstəkar, müğənni və musiqiçi A.R.Rəhman qara şervanidə “Oscar mükafatı”nı almışdı. Bundan sonra şervanilərdən British Airways kompaniyasının Cənubi Asiyaya uçan aviareyslərində ekipajın geyimi kimi istifadə olunur.

Mövzu üzərində işləyərkən qənaətə gəlmək olar ki, müasir hind geyimi nə qədər yüksək səviyyədə inkişaf etsə də hər bir kostyum qədimi ənənəvi bədii üslubu özündə saxlayır.

Beləliklə, Hindistanın isti rəngli geyimləri, tikmələrlə zəngin parçaları və aksesuarları qədimdən öz gözəlliyi, yüksək bədii göünüşü ilə seçilmişdi. Həm də hind geyim mədəniyyəti ticarət yolları üzərində yerləşən dövlətlərin geyimlərinə təsir etmişdi.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Abdülkadir ERÇİN. İngiliz doğu hindistan kumpanyası ve kumpanyanın ticari faaliyetleri (1600-1858). Tarih – Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (Baytam), BARTIN – TÜRKİYE, 2017 s.111-133.
2. Paşayev B.S., Məmmədova L.H., Ağamalıyeva Y.Ç., Moda və kostyumun tarixi. Bakı, Azərnəşr, 2009
3. Цветкова Н.Н. История текстильного искусства и костюма. Древний мир. Учебное пособие. Москва, Изд.-во “СПбКО”, 2010
4. Цветкова Н.Н. Искусство ручного ткачества. Москва, Изд.-во СПбКО, 2012
5. Антонова К.А., Максимович Б.Г. История Индии. Москва Издатель: Мысль, 1973
6. <http://hintusulu.blogspot.com>
7. tr.wikipedia.org
8. <http://namosteindia.narod.ru>
9. <http://indonet.tr>

ƏLAVƏLƏR

